

Переднє слово

Після трагедії Голокосту в соціальних науках на перше місце стала проблема іншого. Раніше інший сприймався як об'єкт власної влади і впливу, що, вважається, і стало причиною насилля, пригноблення, терору, геноцидів та колоніальних і загарбницьких війн. “Світ після Голокосту” прагнув осмислити іншого так, щоб він не був редукований до рівня речі, якою можна заволодіти. Тому інший починає розглядатися як можливість мого існування і мого етичного напрямку до цього іншого, позначеним відчуттям емпатії, гостинності, солідарності і відповідальності. Зокрема філософія іншого (насамперед Левінаса і Дерріда) нерідко ґрунтувалася на ідеях християнства і юдаїзму, звертаючись до теми расової, соціальної несправедливості, біженців та іммігрантів, а також подолання трагічного досвіду.

В часи російсько-української війни, що триває сьогодні, питання прийняття іншого набуває нової актуальності і тональності: чи завжди інший – це гість, якого потрібно прийняти, чи інший – це також загроза, яку потрібно зупинити? Щоб відповісти на це запитання Східноєвропейський інститут теології організував Літню школу теології 2022, присвячену темі Іншого під тиском імперії, яка об'єднала видатних філософів і теологів на знак підтримки України. Школа зібрала навколо себе учасників і спікерів з понад десяти країн світу: України, США, Канади, Німеччини, Польщі, Австрії, Румунії, Бельгії, Нідерландів, Англії, Естонії, Киргизстану, Молдови та ін. Спікерами школи були такі видатні філософи і теологи як Джон Д. Капуто, Кетрін Келлер та Мірослав Вольф.

У цьому числі журналу ми публікуємо частину доповідей Школи в українському перекладі. Деякі зі спікерів, а саме – Маррієта ван дер Тол, Майрон Б. Пеннер, Андрій Шишков, Кетрін Келлер і Джон Капуто публікуються в українському перекладі вперше. Ми щиро дякуємо їм за довіру. Крім опублікованих матеріалів доповідей, у цьому числі розміщена стаття Андрія Шимановича англійською мовою, в якій автор досліджує антизахідне і радикально антиєкуменічне богослов'я грецького православного мислителя Христа Яннараса. Також ми публікуємо рецензії Петра Сельського, Віталія Станкевича й Анатолія Денисенка. В заключній частині ми розмістили текст звернення представників українських євангельських богословських закладів освіти до світової євангельської спільноти щодо війни Російської Федерації проти України, а також прес-релізи ключових подій осені 2022 року в євангельській богословській спільноті.

Як вже було сказано вище, більша частина матеріалів цього числа присвячена темі Іншого в умовах тиску імперії. Джошуа Серль прагне деконструювати міф “святої Русі-Росії”, на якому, на думку автора, тримається вся “спеціальна військова операція” з масового знищення та деморалізації цивільного населення України. Автор обґрунтовує твердження, що світський гуманізм сучасної Європи у своїй суті є більш християнським, ніж той псевдохристиянський націоналізм, на позиціях якого стоїть Кремль та керівництво Російської православної церкви.

Марієтта ван дер Тол досліджує поняття зла в контексті правого популізму та ідеології “руського міра”. На її думку, ці ідеології об’єднані спільною вадою: вони ототожнюють іншого із тотальним злом, що суперечить християнському уявленню. Кирило Говорун аналізує “метафізичні” аспекти російсько-української війни, яким сприяла Російська православна церква, а також роль церкви у формуванні ідеології “руського міра”. Майрон Пеннер ділиться роздумами щодо того, як виглядає християнське свідчення в умовах насильницької ідеологічної агресії та війни і як залишатися вірними євангельському вченню з огляду на такі складні обставини. Недаремно автор звертається до праць і досвіду Серена К’еркегора і Дітріха Бонгофера. Важливість дослідження Пеннера у тому, що воно не є наївним чи поверховим, автор є цілком свідомим, що знаходиться далеко від українського кордону, і не пропонує панацеї на це складне питання. Цікавий аналіз концепції “руського міра” пропонує Андрій Шишков, звертаючись до теорії міфу французького філософа Ролана Барта. Для цього автор аналізує суспільно-політичний контекст Росії останнього десятиліття, порівнюючи його з українським, крізь призму концепції темних часів німецької політичної філософині Ханни Арендт. Кетрін Келлер повертається до ідеї абсолютної суверенності, уособленням якої для Карла Шмітта був Бог, і тих, хто імітує цю суверенність “в ім’я суспільного добробуту” задля виправдання авторитарних режимів як засобу боротьби з “хаосом демократії”. Келлер підкреслює важливу хибу такого підходу і політичних дій, мотивом яких є підпорядкування собі іншого, стирання різноманітності і зведення світу до імперського порядку. Рішення цієї проблеми Келлер знаходить в теології процесу, яка пропонує альтернативний погляд на божественний суверенітет, що походить з принципу реляційності і взаємозалежності Бога і творіння. Джон Капуто аналізує поняття безумовної гостинності Жака Дерріда, яке французький філософ розглядав з перспективи біженця, переміщеної особи, вигнанця, іммігранта, тобто тих, хто потребує нашої гостинності. Капуто розширює контекст безумовної гостинності, в якому інший є реальною загрозою для нашого життя і життя наших близьких, в якому інший є загрозою існування цілої нації. Він пропонує нові відповіді на складне запитання: чи можливо вберегти безумовну гостинність в таких умовах, залишивши місце для надії і майбутнього.

Редколегія журналу сподівається, що публікація цих досліджень буде корисною нашим читачам і стимулюватиме ґрунтовні богословські дискусії з приводу тем, актуальних для сучасного українського і глобального контекстів. Ми дякуємо кожному, хто доклав зусиль, щоб цей випуск журналу став можливим.

Ксенія ТРОФИМЧУК

Помічник головного редактора,

Координатор проекту Літньої школи теології